

I Borrby by genomfördes storskifte för första gång
en år 1799 på Borrby Kungsgård. 1806 infördes stor-
skifte i den öfriga byn. Ägaren till Borrby Kungsgård
änade emellertid nu samtliga sina ägor kring gården
i enskifte, vilket skulle ha medfört att halva
byn kom att ligga på hans ägor. Mot detta oppo-
nerade sig bönderna och inlade år 1809 till regering-
en en klagoskrift, som undertecknades av 38 byamän.
Då behandlingen av denna blev fördröjd, följde flera
andra. Regeringen beslöt att uppskjuta förhandlingarna
under 1809 års krig. Enskiftet genomfördes så småningom
på Borrby Kungsgård. Bönderna fortsatte att klaga
ända tills Karl XIV Johan gav dem sin tillåtelse.
Majoren Carl-Fredrik Bennet bodde då på Kungs-
gården. 1821 börjar protokollet om enskiftesförätt-
ningen i Borrby, 1822 flyttade de flesta bönderna
ut sina gårdar och 1830 är skiftet helt genom-
fört.

Bystämma hålles beträffande byns allmänningar, vilka utgöres särskilt av grus- och sandtåchter. Från ett numera bebyggt område, där bybrunnen var belägen, erlättes arrendeargift till byn. En älderman finns, men han ordnar inget äldermannsöfille. Bykrin och byhandlingar förvaras i byns arkiv. Några andelsföreningar har inte ersatt det gamla byalaget. En tröskförening startades på 1890-talet. Tidigare hade ett fåtal privata tröskor funnits på de större gårdarna. I början av 1900-talet tillkom en tjuvförening. I Tomelilla bildades ett andelslakteri för hela trakten. På 1870-talet fanns i Borby ett privat inköpsmejeri. En mejeriförening, som bildades 1888-9, inköpte det av dess siste ägare, Holst.

På 1860-talet övergick man från fyrskifte till sex- och sjuskitterbruk. Samtidigt leydade man olika jorden. Fyrskiftet utgjordes av: råg, korn, havre, träda. Sjuskitet: träda, råg, korn eller blandsäd, havre,

klöver i korn eller råg, klövernall, havre. Dessutom odlade man potatis och ärtor (vicker). Sjukskiftet användes ännu men den fria växtföljden har genom odlingen av oljväxter blivit allt mera allmän. Sockerbetsodlingen infördes 1894 i samband med byggandet av järnvägen Ystad - Kristianstad. Samtidigt byggdes sockerfabriken i Köpingebro. Å. 1930 uppfördes saftstationen i Särnerås.

Hemstöjden upplörde successivt, försvann å. 1900. Kardning och spånad i hemmen slutade på 1890-talet. Spinnrocken kallades även "strätkärran". Med värnad fortsatte man ganska länge och ännu tillbrukas i en del hem konträrvar. Någon skjutskyldighet har aldrig förekommit, då det inte fanns något gästgiveri i Borby. Hantverket har i stor skala övergått till maskinellt arbete, som är mera lönsamt.

Å. 1910 uppfördes en vagn- o. starfabrik, som sysselsatte 10-15 arbetare. Den har nu övergått i en

bygggnadssuickerifabrik. Två tegelbruk har funnits, det ena anlades o. 1910 men upphörde på grund av brist på lera, det andra brann ned på 1930-talet. En ångkvarn, som numera har övergått till elektrisk drift, anlades på 1920-talet. Sandelius tryckeri tillkom under samma årtionde och sysselsatte 15-20 arbetare. Det är nu flyttat till Malnå. En rörfabrik upprättades av Otto Olsson ("Ottobruken") och utveckledes ur en bysmedja i Sandby. Den är numera aktieföretag och sysselsätter cirka 25 arbetare. Dessutom finns Lundholms verkstäder för värme- och sanitära anläggningar, Fritz Olossons maskinaffär och mekaniska verkstad samt hantverk av olika slag. Tuschkararen av Hanssons möbelfaffär övergick från småbruk till affärsverksamhet.

Den långa arbetstiden (o. 12 timmar), den dåliga lönen och låga avlöningen föresakade att många människor utvandrade till Amerika på 1870-80-talen.

Emigrationen upphörde slutgiltigt först när Amerika genom lag förbjöd invandring dit.

Statarräsendet upphörde enligt lag 1947 men långt tidigare hade anläggningen in natura börjat försinna successivt. På en gård, där M. var anställd, försvann sålunda naturaförmånerna redan 1882. För detta år tröskade M. och en anställd till med slaga sex tunnor säd från november till februari månad. För detta arbete erhöll de vardera en skäppa råg^x samt korten. Till o. 1914 erhöll arbetarna på en gård i regel korten, sedan blev det allt mera vanligt att de fick betala för sig^x. På 1870-talet tillkom den första handelsboden. En "kualle" från Västergötland, Sven Jansson, bosatte sig i Borby och upprättade en affär som till en början tillhandahöll klädvaror men sedan övergick till att bli speceriaffär. Närmaste större handelsort var Simrishamn. Marknader hölls i Kirik i

x var betydelsen detta!!

^x = o. 20 kilo; sex skäppor = en tunna, en tunna råg = o. 120 kg.

juli, i Smedstorp i april, juli och oktober, i Tomelilla en gång i månaden, i Simrishamn på våren och hösten, samt i Sjöbo och Ystad. Marknaden i Komstad överflyttades till Smedstorp troligen på 1880-talet, då järnvägen Malmö-Simrishamn byggdes.

Vid utflyttningen efter enskiftet byggdes fortfarande "klincher". På 1860-talet byggde man röda färgade tegelljus men på 1870-talet började man att så småningom putsa ytterväggarna. Det slutna byggnadsskicket övergavs på 1890-talet, beringstängan blev skild från uthusen och den kringbyggda gården försvann. I allmänhet putsades gårdarna, medan husen inne i byn både putsades och målades.

1912-13 skänkades delvis marken till Borrby Kungsgård och såldes till "egna hem". Redan 1905 fick M. "egna hemslån". I Borrby finns ganska många "egna hem".

I stället för att kalka innerväggarna började

man på 1880-talet med att tapetsera dem. Ugnarna^x och kakelugnarna^x uppträder samtidigt. I mindre hem ersättes emellertid ugnarna av kakelugnar och kaminer o. 1900.

De gamla vägarna finns bevarade och har endast rätats något. Mindre vägar underhålls ännu av ägarerna själva. Mellan Blåstorp i Borby socken och Borby by gick ^{förutom} en kyrkstig.

1753 fick Borby sitt första skolklass, vilket inreddes i en kyrklada. 1836 byggdes en ny skola. Läraren övervakade "monitorerna", d. v. s. unga försigkunnade elever, som fick undervisa de övriga skolbarnen. Kyrkan understödde troligen den äldsta skolan.

Även 1867-8 och 1888 var "dåliga år".

x Vad menas
härmed

M. har som hobby roat sig med att skriva
med ord och uttryck, som under hans barndom
användes i Borby.

T.ex. "hauraus" = ty. heraus = ut med dig! frö-
sinn! "Vinjere" = vindöga, fröster. "Uteder" = olyna,
rättor och vör. "Härakassen" = ryggtavlan. "Lua-
hullet" = da. nyrakuhled = ett hål i skorstenmuren
från vilket röken från järnugnen leds ut i skorstenen